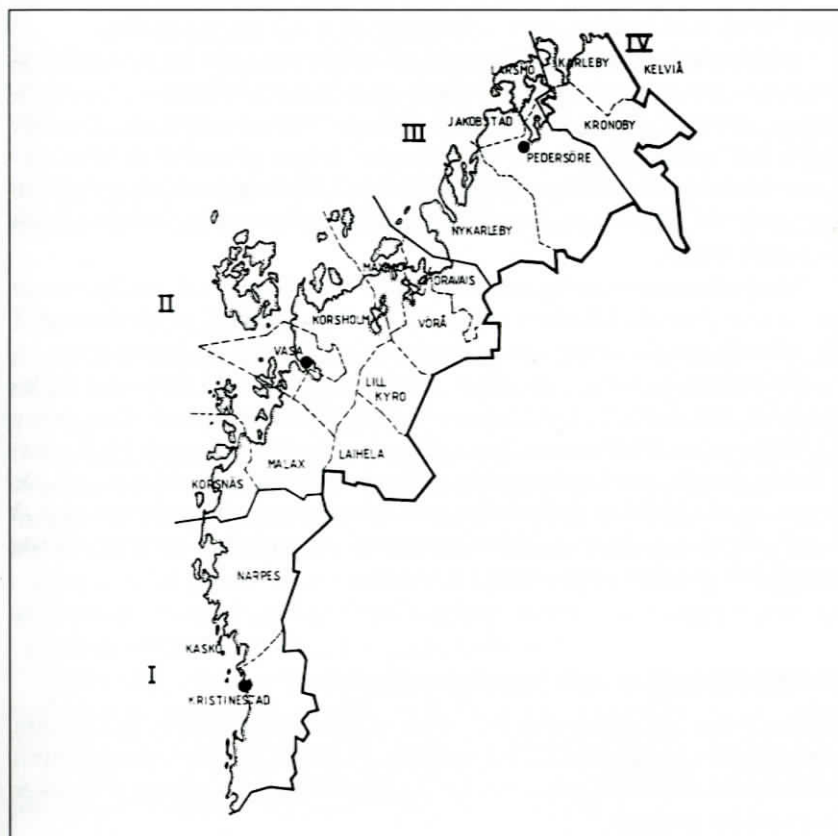

UGGLOR OCH DAGROVFÅGLAR I ÖSTERBOTTENS KUSTLAND BOTTENÅREN 1990-1992.

Detta är en översikt över pågående rovfågelundersökningar och rovfågel-
förekomsten i Österbottens kustland 1990-1992. Ralf Wistbacka har skrivit tex-
ten medan Tomas Klemets sammanställt diagram och uppgifter om förekomst
och häckningsframgång.

Figur 1. Undersökningsområdet med delområden I-IV.

1. Presentation av delområden

För att man skall få en bild av vilket arbete som ligger bakom observationerna kan det vara på sin plats att presentera de pågående projekten i olika delområden.

I Sydösterbotten har rovfågelundersökandet fått ett uppsving i början av 1990-talet. Undersökningarna har främst koncentrerats på duvhökens förekomst och häckningsbiologi men som framgår av tabell I har även holkhäckande ugglor och tornfalkar uppmärksamats. Denna glädjande trend håller i sig ännu.

I Kvarken har observerandet intensifierats närmast i fråga om tornfalken där holknätet tätats söder om Vasa men även i Vörånejden har inventeringar inletts. Kari Palo och Kari Ketola har även i södra Kvarken gjort omfattande studier av främst duvhök och ormvråk. Norra Kvarken ingår i Sven Jungells vidsträckta domäner från vilka de flesta av Kvarkens och Jakobstadsnejdens häckningsobservationer av ormvråk, bivråk och duvhök härrör.

I Jakobstadsnejden har inletts en inventering av tornfalk i Larsmo skärgård samt försök med utplacering av sparvuggelholkar och kattuggelholkar

I Karlebynejden har Sten Vikström och Johnny Björk fortsatt sina omfattande rovfågelstudier som bl.a. innefattar populationsstudier av duvhök (sedan 1984), pärluggla (1985), slaguggla (1988) och sedan år 1992 även tornfalk och sparvuggla. För sparvugglans del är uppföljandet inriktat på studier av beståndsdynamiken och av bytessammansättningen i vinterförråden. Kronoby naturklubb har från år 1992 aktivt deltagit i rovfågelprojekten på det område som inventeras av Johnny Björk.

Noggrannare inventeringar av alla rovfågelarter bedrivs i sk. rovfågelsrutor av vilka det finns 8 st i Karlebynejden, 0 i Jakobstadsnejden, 2 i Kvarken och 1 i Sydösterbotten. Två rutor i Jurva tangerar Kvarken resp. Sydösterbotten.

Dessa rutor omfattar trots allt ett rätt begränsat område, förutom i Karlebynejden, och därför är insamlingen av rovfågelobservationer en viktig del av uppföljningen av förekomsten. Detta gäller framförallt arter som lärkfalk, stenfalk, blå kärrhök, brun kärrhök och bland ugglor jorduggla och hornuggla. De är arter som inte häckar i holkar eller stora risbon och inventerandet kan då ingå i vanliga fågelexkursioner. Lärkfalk och stenfalk hör även till de utrotningshotade arterna och är därför värda all uppmärksamhet.

2. Antalet holkar och konstgjorda risbon

Antalet holkar och konstgjorda risbon kan utgöra ett mått på hur omfattningen av rovfågelstudierna i de olika delområdena utvecklats. I samband med kontroll av de nedan nämnda holkarna och risbona görs säkerligen spontana observationer av en hel del rovfågel.

Tabell 1: Antalet ugge- och tornfalkholkar samt konstgjorda risbon för duvhök, ormvråk och bivråk år 1992 och år 1989 (inom parentes) i de olika delområdena.

	Delområde			
	I	II	III	IV
Pärluggelholkar	70 (50)	316 (290)	150 (100)	539 (342)
Kattuggelholkar	13 (8)	51 (60)	15 (5)	0 (0)
Slaguggelholkar	31 (12)	33 (13)	9 (20)	131 (60)
Sparvuggelholkar	15 (0)	24 (0)	110 (0)	185 (0)
Hökuggelholkar*	–	50 (50)	–	58 (58)
Tornfalksholkar	81 (10)	360 (250)	33 (20)	305 (142)
Konstgjorda risbon	35 (4)	114 (80)	100 (100)	156 (42)

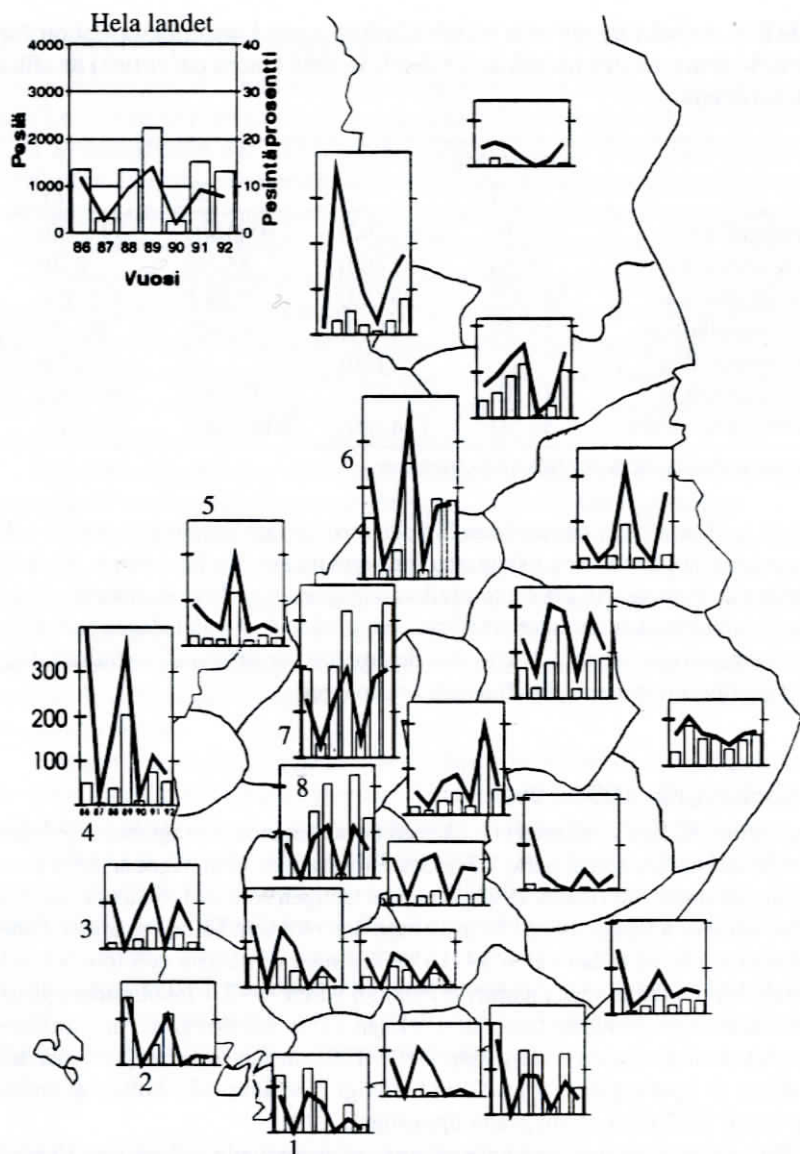
* avser tornfalksholkar i hökugglebiotoper

Tabell 1. visar att alla delområdena försetts med än fler lämpliga boplatser och därmed har boplotsbristen i skogarna förhoppningsvis lindrats något. Särskilt märkbar är ökningen av antalet tornfalks- och sparvuggelholkar. Antalet risbon och pärluggelholkar har ökat märkbart i delområde 4. Antalet slaguggelholkar har ökat mest i områdena 1, 2 och 4. För delområde 1 är siffrorna inte fullständiga då uppgifter inte har erhållits från alla ornitologer.

3. Sorkcykeln 1990-1992

Punktering. Så kan sorkarnas och därmed de sorkätande rovfåglarnas cykliska öden beskrivas för denna period. Sorkstammarna hade ökat något år 1991 men kollapsade under vårvintern 1992 i Kvarken troligen som en följd av de snöfria förhållandena och nederbörd i form av regn och blöt snö. I Karlebynejden hade sorkarna kollapsat redan våren 1991 i de kustnära områdena och inte heller i inlandsdelarna fanns sork i nämnvärd mängd våren 1992. I Jakobstadsnejdens kustområden var förhållandena rätt märkliga. I Larsmo skärgård var sorkförekomsten normal med en tvåårig topp 1991 - 1992 medan sorkarna på fastlandet att döma av sparvugglans vinterförråd (rikligt med åkersork) kollapsat under vårvintern 1992 efter ett blygsamt uppgångsår 1991.

Pärlugglan är det mest heltäckande sorkmätinstrumentet och enligt en landsomfattande inventering visade pärluggelförekomsten att det var främst västkusten upp till Karlebynejden som i detta hänseende lidit av eurovintrarna. I Suomen-selkäområdet och Tammerforsnejden var sorkcykeln och därmed variationen i pärlugglans förekomst helt normal. (Haapala m.fl. 1993).

Figur 2. Förekomsten av sork (främst åkersork) indikerad av antalet pärluggelhäckningar (staplar) och andelen bebodda holkar (heldraget streck) i (1) Västra Nyland, (2) Egentliga Finland, (3) Satakunda, (4) Sydösterbotten, (5) Kvarken, (6) Mellersta Österbotten, (7) Suomenselkäområdet, (8) Tammerforsnejden. (Från Haapala m.fl 1993)

Tabell 2. DAGROVFÅGLAR I DELOMRÅDE I-IV 1990-1992 (bon+revir)

Dagrovfåglar	I			II			III			IV		
	1990	1991	1992	1990	1991	1992	1990	1991	1992	1990	1991	1992
Bivråk	1/2	2/3	1/3	1/4	2/6	6/6	6/0	2/1	4/0	0/7	1/4	0/2
Duvhök	23/6	28/7	41/17	31/10	57/15	50/18	34/1	43/4	44/2	22/4	20/10	33/9
Sparvhök	4/4	7/7	11/3	8/6	6/6	11/11	0/2	1/4	0/3	2/11	3/5	2/11
Ormvråk	3/3	6/8	6/10	13/4	16/21	17/17	13/3	26/0	23/1	6/20	10/13	7/25
Blå kärrhök	0/6	0/6	2/10	0/13	0/21	0/8	-	0/3	0/3	1/16	0/9	0/14
Brun kärrhök	-	0/1	0/1	2/5	1/8	0/10	1/1	1/3	0/2	INGEN INV.		
Lärkfalk	1/1	0/2	0/2	2/2	0/9	2/8	-	1/2	0/2	1/1	1/1	1/1
Stenfalk	-	-	0/1	-	0/2	0/1	0/1	0/1	-	1/1	1/2	0/1
Tornfalk	7/3	13/1	9/3	29/10	37/14	32/6	4/1	9/4	9/5	19/20	33/15	29/17

Tabell 3. UGGLOR I DELOMRÅDE I-IV 1990-1992 (bon+revir)

Ugglor	I			II			III			IV		
	1990	1991	1992	1990	1991	1992	1990	1991	1992	1990	1991	1992
Berguv	3/15	6/17	8/20	6/24	7/23	4/49	0/17	5/22	5/17	2/22	5/35	10/38
Hökuggla	-	-	-	0/1	-	-	-	-	-	-	-	0/1
Sparvuggla	1/4	0/5	0/6	1/10	0/13	2/14	0/5	2/3	7/3	0/13	0/39	0/41
Kattuggla	1/1	0/2	0/1	0/1	1/1	1/2	-	-	0/1	-	-	-
Slaguggla	1/1	2/3	2/1	0/1	3/0	4/6	3/2	1/5	1/9	5/13	13/15	24/17
Lappuggla	-	-	-	-	-	-	-	2/0	-	-	-	-
Hornuggla	-	4/1	0/1	0/1	1/1	2/1	0/1	1/3	0/3	1/2	6/7	6/12
Jorduggla	0/4	0/3	0/1	0/6	0/6	0/2	0/1	2/1	0/2	0/9	1/11	2/3
Päruggla	4/0	17/15	8/20	17/6	14/21	19/52	0/8	19/28	15/19	19/46	90/220	63/172

5. Kommentarer

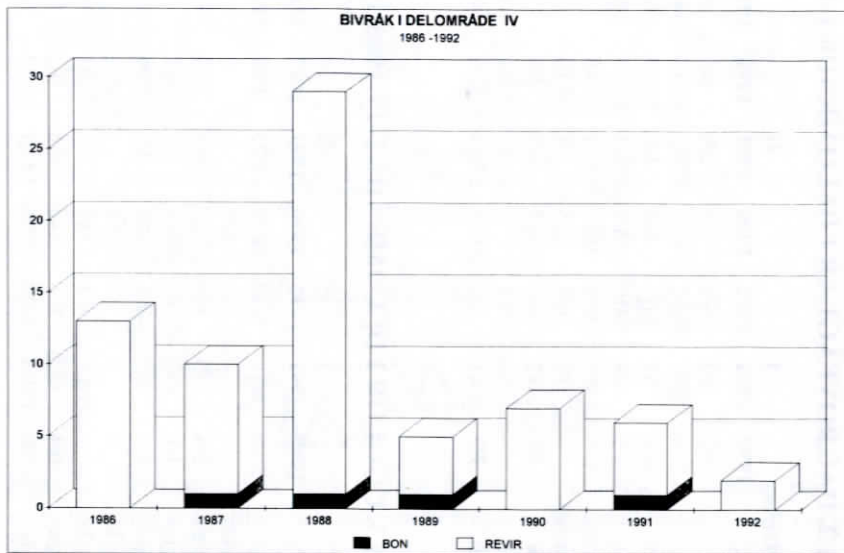
5.1. Dagrovfåglar

Bivråk: I tidigare rapporter har konstaterats att förekomsten håller på att minska i Sydösterbotten och denna trend har bestått (Peltoniemi 1993). Antalet häckande par är också rätt lågt i alla delområden med beaktande av den stora mängd risbon och konstgjorda bon som årligen inspekteras. Om bivråken föredrar att bygga egna bon kan det låga antalet bofynd då bero på att ingen sökt efter arten?

T.ex. i delområde IV hittades ett stort antal revir år 1988 vid spaning efter bivråkar i segelflykt under revirhävdande i juni-juli. Detta har ej gjorts därefter och enligt fig. 2 verkar det då som om förekomsten minskat.

Marti Peltola (1995) har redogjort för en intressant observation i Laihela. Hans nya konstbo var tomt och örört men i granen bredvid, på 8 meters avstånd, hade bivråken lagt 2 ägg i fjolårsboet. Äggen plundrades tyvärr av en mård.

Duvhök: Antalet rapporterade duvhökspår ökar i alla delområden vilket i regel beror på att inventeringarna utvidgats till nya oundersökta eller dåligt undersökta områden. I områden där längre inventeringsserier finns från samma områden är trenden den att duvhöken håller på att minska (T.ex Palo & Ketola 1994).

Figur 3. Antalet bon + revir av bivråk i delområde IV 1986-1992 (Data S. Vikström, J Björk & M. Sykkö.)

Om man granskar häckningsresultatet i de lyckade häckningarna år 1986-1992 ser man att undersökningsåren utgör en del av en längre period med en topp år 1988-1989 och sedan en nedgång till utgångsläget år 1991-1992 i takt med minskad tillgång på skogsfågel. Järpen som är ett viktigt byte för duvhöken hade ett bottenår i hela landet år 1992 (Haapala et al 1993).

Antalet ungar/ lyckad häckning:	1990	1991	1992
Delområde I	2,8 (50)	2,6 (82)	2,1 (81) (P.Peltoniemi 1991-93)
Delområde II	2,7 (15)	2,8 (24)	2,6 (32)
Delområde III	2,8 (32)	2,6 (39)	2,6 (38)
Delområde IV	2,8 *	2,3 *	2,8 *

* N > 15

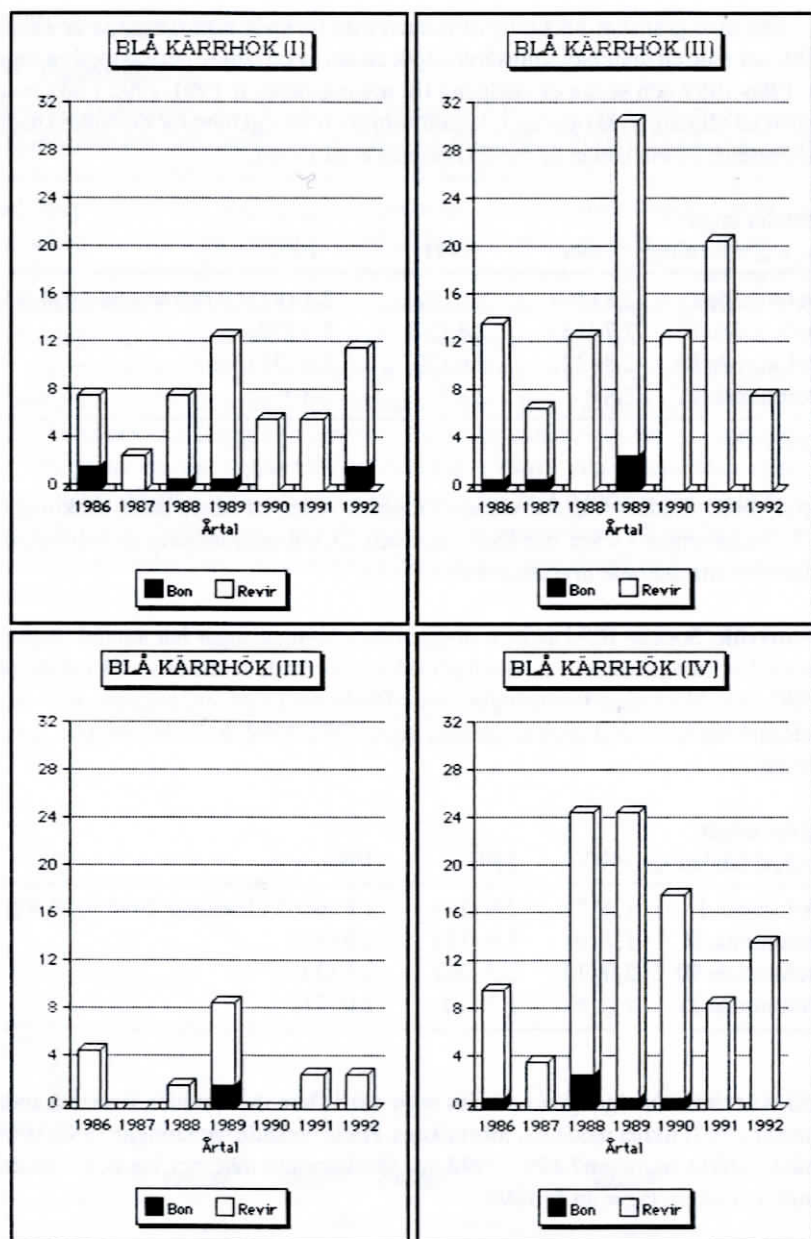
Sparvhök: Endast från delområde I rapporterades ett större antal häckningar och utvecklingen i fråga om förekomst och häckningsframgång är svårtydbar. Plats för intresserade inventerare finns!

Ormvråk: Som en följd av bl.a. noggrannare inventeringar har antalet rapporterade häckningar ökat t.ex. i delområde I som verkade sakna ormvråk i slutet på 1980-talet. Häckningsframgången följer förekomsten på smågnagare och i alla delområden är häckningsframgången lägre 1991-1992 än under tidigare sorktoppar.

Antal ungar/ lyckad häckning	1990	1991	1992
Delområde I	1,4 (7)	2,0 (13)	1,8 (6) (Peltoniemi 1990,91 & 92)
Delområde II	1,7 (9)	1,5 (14)	1,9 (11)
Delområde III	2,0 (13)	2,3 (26)	2,5 (23)
Delområde IV	1,8 (6)	1,3 (10)	2,0 (7)

Blå Kärrhök: Nedgången i antalet revir var i flere delområden överraskande liten år 1990 i likhet med t.ex. tornfalkens. Hade lyckade häckningar 1988-1989 männe stärkt stammen? 1991-1992 var förekomsten däremot låg och i en del områden t.o.m. lägre än år 1990.

Figur 4. Antalet rapporterade bon och revir av blå kärrhök 1986 - 1992 i de olika delområdena.

Brun Kärrhök: Håller sakteligen på att öka i hela landet (Haapala m.fl 1993) även om detta inte avspeglar sig i rapporteringen. T.ex. i Larsmosjön hittade Fagerholm (1993) 6 par vilket är dubbelt mer än det rapporterade antalet i delområde III år 1992. Noggrannare inventeringar skulle säkert ge intressant information om arten.

Lärkfalk: Antalet revir var oförändrat och rätt lågt vilket tyder på att standardreviren hittats i de olika delområdena medan en uppskattning av den verkliga förekomsten skulle förutsätta mer ingående inventeringar. Kvarkenområdets skärgårdar har i regel den största förekomsten och smärre barrskogsholmar verkar vara en välanvänd häckningsmiljö och därmed lämpliga inventeringsobjekt.

Stenfalk: Fortsatt sällsynt och verkar minska i hela landet. De enda häckningsfynden gjordes i delområde IV år 1990 och 1991.

Tornfalk: I takt med ökad holkutsättning har antalet rapporterade par ökat i alla delområden. Ett intressant fenomen i detta sammanhang är att förekomsten inte har sjunkit lika lågt under det dåliga sorkåret 1990 som t.ex. förekomsten av pärluggla. Häckningsframgången har däremot varierat med sorkförekomsten. Antalet misslyckade häckningar är fortfarande glädjande litet. Ringmärkning av häckande falkar görs i flere delområden och kan säkert ge intressanta upplysningar om falkarnas härkomst och forflyttningar.

Ungar/lyckad häckning	1990	1991	1992
Delområde I	4,0 (24)	4,4 (42)	4,5 (38) (Peltoniemi 1991, 1992 & 1993)
Delområde II	4,0 (21)	4,1 (35)	4,7 (26)
Delområde III	2,6 (3)	4,0 (6)	4,8 (7)
Delområde IV	4,6 *	4,3 *	4,8 *

* n > 15

5.2. UGGLOR

Berguv: Förekomsten verkar vara oförändrad eller något sjunkande. Antalet bofynd var mycket lägre än under tidigare sorktoppar t.ex. i delområde I-III och utvärdering av trender i häckningsframgången kunde inte göras. Häckningsframgången under dåliga sorkår är ofta inte lägre än vanligt då det fåtal par som häckar ofta bor intill en avstjälpningsplats. Att utreda vad som händer med berguven då avstjälpningsplatser stängs och pälsfarmningen minskar kan kanske inspirera till intensivare berguvsuppföljning i framtiden?

Pärlugglan förekom sparsamt åren 1990-92 i undersökningsområdet. – Foto: Hans Hästbacka.

Pärluggla: Förekom sparsamt i kustlandet. Endast i delområdena I och IV var förekomsten nära den som noterats 1989 och i klass med ett normalt sorkår. Detta berodde till stor del på att antalet holkar ökat. Häckningsframgången var dock tydligt lägre än 1988-1989 och t.ex. år 1991 var häckningsframgången sämre än under sorkbottenåret 1990 i Karlebynejden! Detsamma gällde för tornfalkens häckning och förekomsten av blå kärrhök. Kanske där fanns kvar en liten sorkrest på våren 1990 i likhet med vissa områden i Kvarkens skärgård. Ett märkbart antal häckningar misslyckades både 1991 och 1992 i Kvarkenområdet och Karlebynejden beroende på födobrist och i Kvarken även på mårdbesök.

Ungar/lyckad häckning

	1990	1991	1992
Delområde I	3,0 (4)	3,5 (52)	3,4 (35)
Delområde II	3,0 (5)	4,0 (4)	3,4 (8)
Delområde III	–	2,8 (14)	3,1 (11)
Delområde IV	2,6 *	2,1*	3,4*

*n > 15

Hornuggla och Jorduggla: Endast i delområde IV har någon reaktion på sorkförekomsten märkts och där var förekomsten av hornuggla år 1991-1992 i samma klass som år 1986 och år 1989. I övriga områden var förekomsten oförändrat låg och speciellt för jordugglans del. På basen av observationerna i början av 1990-talet kan man börja överväga om jordugglan borde sättas på listan över utrotningshotade arter. Så dåligt är det väl ändå inte ?

Sparvuggla: Trots stora mängder holkar var antalet holkhäckande sparvugglor mycket blygsamt under åren 1991 och 1992. I delområde I hittades en häckning 1991 och i delområde III hittades 3 häckningar 1991 och 2 år 1992. I delområde IV hittades 2 häckningar 1992. Endast 1 % av holkarna var således i användning. Häckningen i Närpes misslyckades då äggen övergavs men övriga häckningar lyckades bra och antalet ungar var i regel 5 eller 6.

I Tammerforsnejden har användandet av holkarna enligt Martti Lagerström varit mycket högre dvs maximalt 8 % 1991 och 1992 (Klemets m.fl. 1994). Huruvida detta beror på att Österbottens skogar ännu har en god tillgång på hackspettshål är svårt att säga. Att döma av Lagerströms data är antalet kontrollerade hackspettshåligheter dock mycket högt t.ex 830 st år 1990. En möjlighet är också att holkarna i Tammerforsnejden i genomsnitt placerats i äldre skog än i Österbotten. Sorkbristen i kustlandet omöjliggjorde dock utvärderingar av orsaken till holkprojektets blygsamma framgång.

Slaguggla: Förekomsten var oförändrad eller något sjunkande förutom i delområde IV där ökad holkutsättning medfört en fördubbling av antalet häckande par år 1992 jämfört med år 1989. Häckningsframgången var överallt sämre år 1991-1992 än år 1989.

Kattuggla: Holkutsättningar i Kvarken och i Jakobstadsnejden har inte lyckats öka stammen och endast en av de "nya" holkarna har fått invånare i Maxmo skärgård. Häckningen misslyckades år 1991 men år 1992 blev 2 ungar flygga. Kattugglan håller på att öka i södra Finland så kanske det ännu finns hopp?

Hökuggla och lappuggla: Saknades som häckfåglar under perioden. Enda undantaget är två häckningar i Purmo år 1991 (Korpimäki & Norrdal 1992). Jämför med tornfalksartikeln på annat ställe i denna tidning!

5.3. Sammanfattning

Åren 1990-1992 var i fråga om de sorkätande rovfågelnas en missräkning och dessvärre verkar åren 1993-1995 bli en upprepning av denna typ av sorkcykel. Likaså verkar stammen av skogshöns att ha kollapsat redan i början på uppgångsperioden i stora delar av södra Finland, vilket kan påverka duvhökens förekomst negativt. Man kan också undra hur länge duvhökarna kommer att hitta passliga häckningsplatser. I Karlebynejden börjar ytan äldre skog på sina ställen vara obefintlig och flere par är beroende av tillgång på konstbon för att överhuvudtaget hitta boplatser.

För de holkhäckande arterna kan boplotsbristen avhjälpas med hjälp av ändamålsenliga holkar men ifall nedgången beror på biotopförstörelse och därpå följande minskning av tillgången på bytesdjur hjälper detta inte så långt.

5.4. Till slut

Under de år som denna typ av rovfågelsammandrag har publicerats har stora undersökningsområden för arter som häckar i holkar och risbon blivit iordningsställda. Resultaten från dessa långvariga projekt kommer säkert att röna stort intresse.

Andra arter kunde också vara betjänta av specialundersökningar för att utreda deras verkliga status. Sådana är de tidigare nämnda bivräk, lärkfalk, brun- och blå kärrhök, hornuggla och jorduggla. Undersökningar av avgränsade områden med en större intensitet än denna insamling av observationer är säkert också mycket värdefulla och förhoppningsvis kommer sådana resultat från kustlandet att publiceras i framtiden.

Framtida rovfågelsammandrag kommer troligen att göras i artiklar som behandlar enbart Kvarkenområdet och strävan kommer att vara att försöka organisera och intensifiera fältarbetet därstädes.

6. Litteraturförteckning

- Fagerholm, I. 1993: Inventering av brun kärrhök i Larsmosjön år 1993. Manuskript. – Miljövårdsbyrån i Larsmo.
- Haapala, J. Lehtonen, J. T. Korhonen, J. & Saurola, P. 1993: Petolintuvuosi 1992. – Linnut 1/1993.
- Klemets, T. Stenmark, A. Vikström, S. Wistbacka, R. 1994: Holkar åt tornfalk och spurvuggla. – Vår Fågelvärld 5/1994.
- Korpimäki, E. & Norrdal, K. 1992: Suomenselän myyrillä ja pöllöillä nopea nousu vuonna 1991. – Suomenselän Linnut 3/92.
- Pahtamaa, T: Kesäkatsaus 1990, 1991 & 1992 (manuskript). – Siipipeili årsbok 1991 och 1992.
- Palo, K & Ketola, K: Kanahaukan tiheys, pesimätulos ja ravinto Suupohjan tutkimusalueella 1991 - 1993. – Hippiäinen 24 vsk, sid 13 - 18.
- Peltola, M 1995: Tekopesillä tapahtuu. Manuskript till Hippiäinen 1995.
- Peltoniemi, P: Suupohjan Petolinnut 1990, 1991 & 1992.
– Hippiäinen 1/1991, 2/1992 & 2/1993.

STORT TACK TILL ALLA OBSERVATÖRER

1. Sydösterbotten: Canne Lundberg, Ole-Henrik Antfolk, Hans Hästbacka, Harry Lillandt, Lars Söderback, Patrik Byholm, Ivar Hagback, Yngve Granfors, Kari Palo och Karti Ketola.

2. Kvarken: Evert Arbelius, Johan Ahlqvist, Anders Edman, Ulf Ehn, Allan Granfors, Mats Harju, Richard Hudd, Sven Jungell, Tomas Klemets, Hans-Göran Lax, Timo Lahti, Tuomas Lukkarinen, Rune Lång, Sven-Erik Långqvist, Pertti Malinen, Bjarne Mara, Christer Nygård, Klas-Göran Nylund, **ONK**/Allan Stenmark, Mikael Pietilä, Martti Siltaloppi, Martti Peltola, Torsten Rabb, Sven Riska samt MLY:s arkiv.

3. Jakobstadsnejden: Gunnar Stara, Rune Jakobsson, Pehr-Erik Andersson, Håkan Johansson, Torsten Stranden/JNN, Sven Jungell, Allan Stenmark, Pertti Malinen.

4. Karlebynejden: Sten Vikström (skrivit ett mycket omfattande sammandrag), Johnny Björk, Matti Sykkö & Jan Björkman, Markus Björklund, Stefan Brännkärr, David Brännkärr/Kronoby Naturklubb.

Ett speciellt tack till Jonathan Stenman som gjort alla diagram om förekomst och häckningsframgång.